

האם וירדקו קוויזלינג, הפאשיסט הנורווגי ששייתרפיעולה עם הנאצים, היה הקוויזלינג הראשון? זו שאלה שיש לה פנים לכאן ולכאן, וחכמי הסימאנטיקה עדיין לא התחבטו בה כל צורך: כמובן היו לפניו משתפייפיעולה עם האוייב, וקראו להם בוגדים המבקשים להציל עצמם ולהיבנות, או שומרי הגחלת, המנסים להציל כל שניתן. למשל גדליהו בן-אחיקם, שעד היום צמים לזיכרו, ויוסף ברמתתיהו, שעד היום ספריו הם המקור העיקרי לגבורת מלחמתנו ברומאים — האם יעלה על הדעת לקרוא להם "קוויזלינגים" או להכריז, שהם דווקא לא היו קוויזלינגים כלל...? בקיצור: האם וירדקו קוויזלינג יצר קאטגוריואציה קוויזלינגית גם למפרע, כלומר: באופן רטרואקטיבי?

וראי רבים אכלו כריכים — בשר וגבינה בין פרוסותיים לחם — דומני, שגם מלפפון חמוץ מומלץ במיקרה כזה — אבל ניתן לטעון, שעד שלא בא ג'ון מונטאג'ו, הדיפלומט האנגלי בן המאה השמונה-עשרה... ובסוגריים נוסף, שהוא נפטר בשיבה לא הכי טובה ב-1792, וזאת אולי משום שלקה באלקוס, הוא כיב הקיבה, מפני שכה היה שטוף במישחק הקלפים, שלא התפנה לעודו כאחד האצילים, אף על פי שהחלת היה אציל ותאורו — הרוכס הרביעי לבית סאנדויטש, מה שהעניק את התואר גם לסאנדויטשים שהוא אכל... וכאן נסגור את הסוגריים ונשוב לבית ראשית המישפט, שבו העלינו את השאלה, אם אלה שאכלו סאנדויטשים לפני הרוכס לבית סאנ-דויטש באמת אכלו סאנדויטשים או סתם כריכים?

אייבהירות מסוג דומה קיימת בעניינו של וילהלם קונראד רנטגן, שכנראה היה הרנטולוג הראשון — הוא נפטר ב-1923 — אך אם עשה צילום רנטגן לעצמו איננו יודע. שאלה עדינה זו מעלה על הדעת את זיכרו של הרופא האנגלי בן המאה השמונה-עשרה — דוקטור קונטון — שהיה כה פופולארי בזמנו, ששמו, בעל הצליל הנוקשה, שובש ונתרכך עם הזמן בפי העם למעין שם חיבה — דוקטור קונרום — ובשם זה רבים זוכרים אותו לטובה או לרעה.

רופא אחר, שלשימתחו ולצערנו לא זכה ליהנות מהמצאתו, היה הצרפתי דוקטור ג'וזף גיליוטיין, שנפטר ב-1814 כשראשו על כתפיו, וכיוון שבצרפתים עסקינו — מי היה השובביסט הראשון? הלסקיקונים מביאים את ניקולאס שובן, חייל ותיק בצבא נאפוליאון, שהיה מסור לקיסרו הנערץ באופן שובביסטי ביותר. מילון המכילות הגדול של ובסטר אפילו מצייין, שהיה פאטריוט מוגזם עד עיוורון. מילון אוכספורד מזכיר שהיה קנאי שונא זרים, והלסקיקון של קנאוארס מוסיף שהיה מסית. שנת לידתו ומותו אינם נמסרים, אך ובסטר מזכיר שהוא "שיגשג" (כך!) סביב שנת 1815. אך האמת, שנולד רק ב-1831 — אומנם כשהוא כבר זקן למדי — וזאת כשיצא לאור הספר Cocardre Tricolore (צ'ית שלוש הצבעים), סמל הלאומי הצרפתי, מאת הסופר הצרפתי Cogniard ששמו לא האריך ימים כשם גיבורו, ולא מצאתי את קורותיו בלסקיקונים.

כך שובביסטים של ניקולאס שובן השכיח את קוניאר מולידו ומעיד על גורלם של כמה וכמה אנשימילה.

י"ל"ק: יר לקטנים

לפעמים צץ לו פיתאום איזה רעיון קטן ונטפל — תרשום אותו, שתהיה בטוח שחשבת אותו ותרעד בדיוק מה ואיך:

אבל הוא קטנטן, שורהשורותיים בראש העמוד, ואחריו גליון שלם, גדול, לבן — ריק ומפקן: מה עושים איתו? אני רואה — ספר כבר לא ייצא לי ממנו. וגם לא מאמר. אולי רשימתנו? מסתבר, שגם זה מוגזם. והוא לא רוצה להיעלם, להיפך, הוא עוד מתחצץ — ומנקר! מה עושים בו?

אבל אם נמצא לו שם שיצדיק את וערערותו ויאפשר לצרף אותו עם שכמותו? נגיד, מהו כמו "ניצוצות"? לא, זה יומרני, "שכבים"? אבל זה עם ריגשי נחיתות: "רשמים ורשימות"? אבל זה מזכיר את סיגנונו של איזה חולם ולוחם, איש העליה השלישית.

ובניתנים נרמה לי, שאני שומע לחש קצר-רוח: שיהיה בלי שם, רק תרשום. כי גם לרעיון קטן מגיע שיצילו לו יד...

או — קראתי — יש לי? כי בא לי הרעיון הקטן לקרוא לו "י"ל"ק — ראשי תיבות: יד לקטנים

תיאטרון על חזרה בתשובה

גיסתו של גולדין, בתיאטרון באר שבע מחזה ובימוי: שמואל הספרי

תפאורה מרשימה: על הבימה אתר הפירות ארכיאולוגיות. העמוד נושא הכתובת, הכוכים הפעורים והמרגנות הרעועות יוצרים, בצד אווירה של מציאות מוכרת, גם תחושה של דחיסות, ואולי אפילו של מיסתורין. ציבועי אפר וחרסים משרים על הכל גווניו של כובד ואבק. על רקע זה נעות הרמויות הלוקחות חלק בהתרחשות שעניינה המרכזי הוא החזרה בתשובה.

שניים הם החוזרים בתשובה. האחד, משולם בעל העבר המפוקפק, מצא מיקלט במיסגרת דתית מסוימת, המציעה להכריח אפיק "כשר" לאלימות, נוסח "מלחמות הקודש" החומייניס-

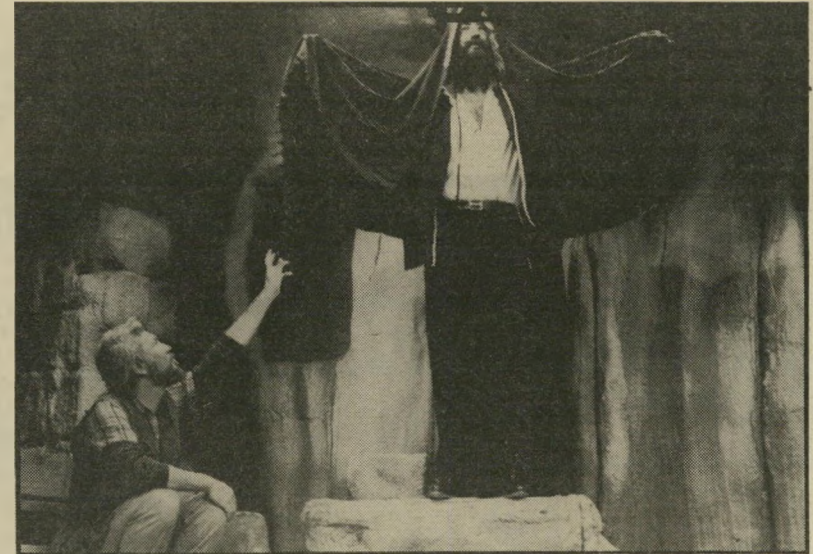
האשה, האמביציה הנחרצת של גולן הארכיאולוג והחבלה בממצאים ההיסטוריים שמבצעת שירה הארכיאולוגית. אלא שהם חסרים את המורכבות הדרושה: (א) כדי להניעם לפעולות מסוג זה, (ב) כדי לספק לקהל את האמצעים הדרושים לשיפוטם.

עם זאת, ראוי תיאטרון באר-שבע לתודה. עצם הטיפול בנושא, הבימה היפה שהעמיד איתן לוי ומישחקם הטוב של יוסי יבלונקה כגולן, ליאת גורן כאשתו ויגאל נאור כסלח ומשולם — כל אלה העמידו הצגה שכדאי ורצוי לראותה.

עלילה, דמויות ורעיון

יצרים" בתיאטרון בית לסין מחזה: ויליאם מסטרוסימון נוסח עברי: מרים קיני בימוי: עמית גזית

המחזה יצרים של ויליאם מסטרוסימון הוא מחזה של עלילה, השאלה מה יקרה הלאה היא השאלה המרכזית שמלווה את ההתרחשות הבימתית לכל אורכה: האם יצליח האנס לבצע את זממו? מה תעשה בו מרג'ורי אחרי שגברה עליו וכלאה אותו באח? מה תהיה עמדת חברותיה

גיסתו של גולדין, תיאטרון באר-שבע, יגאל נאור, יוסי יבלונקה

לדירה? האם תופיע המישטרה? והחשוב מכל — האם ואיך ניתן לחסל פרשה כזאת, או אולי, לפתור בעיה כזאת?

חשיבותן של הדמויות שעל גביהן נישאת העלילה היא מישנית. הדמויות על-פי המחזאי הן יותר "טיפוסים" מאשר בני-אדם. הטיפוס הגברי האלים חוזר אל ביתה של הנערה היפה, העוסקה בעצמה, בית שאותו היא מחלקת עם חברותיה, העוברת הסוציאליט הטיפוסית והבלונדית הטיפפשה הטיפוסית (שאיננה בלונדית בהצגה זו). לכאורה, עוד אחד ממתחני-הפשע הנפוצים במקומותינו. אך לא כך. יצרים של מסטרוסימון והביצוע של תיאטרון בית לסין מעמידים הצגה שהיא יותר מזה. המתח והעניין שבעלילה מהווים כלי שבאמצעותו מפנה המחזאי את תשומת ליבם של הצופים אל הבעיות החברתיות החריפות, המהוות את הבסיס הרעיוני של המחזה. בעיה כמו היחס שבין הצדק והחוק, האם צורך החוק הקובע כי רק מה שניתן להוכחה הוא בר-עושין. או בעית הכוונה, האם מי שביצע פשע שלא מתוך כוונה חייב יותר ממי שהתכוון למגונה שבפשעים אך לא הצליח לבצעו. או בעית העונש: האם כליאתו של מי שנמצא אשם בתנאים התת-אנושיים של בתי-הסוהר היא פיתרון הולם. ובעית הבעיות: מהי מידת האחריות האישית, האם מי שגדל ברקע מסויים אחראי פחות ממי שגדל ברקע אחר, וכתוצאה מכך איך ניתן לסווג רקע ומיהי תרומת האישיות לרקע. וכן הלאה וכן הלאה.

את אשר עשה המחזאי לעלילה הבלשית עשו השחקנים לדמויות. האנס כגילימו של עמוס לביא הוא יותר מאשר סטריאוטיפ של סוטה, אלים המישחק שלו העמיד דמות מורכבת, מהירת קליטה ועשירת תגובות: בטוחה ומפוזרת, שקולה ואימפולסיבית, היירה ומעורערת לכל אורך הדרך. גם שרי צוריאל עשתה גדולות בתפקיד מרג'ורי. היא העניקה לנערה היפה תלת-ממדיות. מרג'ורי שלה היא אנושית ונשית גם כנקמתה, גם בשנאתה, גם בשלטנותה וגם

כפחדיה. מורכבותה קירבה אותה אל הקהל ואיפשרה לו להזדהות איתה ולראות את המציאות המתרחשת על הבימה מנקודת מבטה שלה. הקהל שבת להצגה יצרים בתיאטרון בית לסין רואה למולו דמויות אנושיות מציאותיות חוות חוויה נוראה אך אפשרית, בתוך עולם כימתי שהוא חיקוי של מציאות מוכרת. באמצעות תמונת המציאות עובר המסר החברתי אל הקהל התיאטרון בעוצמה מהממת, שעיקבותיה ניכרים בתשואות הנלהבות.

על בישול וסיפרי בישול

סוף סוף מתגלה הנברווה האמיתית של ישראל. אוכל, בכל אשר תפנה העין יותר ויותר מיוללות, חטיפיות, מערניות, מיסערות לכל קיבה ולכל טעם נתפתח והומות אדם. וכיוון שאנו עם הספר, מתלווה לכך שפע של סיפרי בישול, ובהם מתכונים למנות ראשונות ואחרונות, רגים ועופות ופירותיים, ליתנים ועוגות ורקיקים, ממתקים ומחמצים, מזון דיאטטי, מיטבח ישראלי, יהודי, בלקאני, תימני, מיוזרחתיכונני, ערתי, טיבעוני אמיתי וטיבעוני למראית-עין, וכל שאר הדברים שהמו"לים שלנו מאמינים כי הציבור עתיד לקנות.

הספרים באים בכל הצורות והגדלים, רובם בלתי-מתאימים לשימוש במיטבח, מכיוון שהם גדולים מדי או קטנים מדי, בכריכות קשות והרוקות המסרבות להישאר פתוחות ברף הנבחר, כך שתמיד קיימת הסכנה שתחליפי את תוכנו של פורניג כזה של כיסונים או ממולאים.

אני חייבת להודות ולהתודות שאני מושפעת מהרפתקאותי שלי במיטבח — סעודת-צהריים חגיגית או ארוחת-ערב באווירה של מסיבה הם מיבצעים אסטראטגיים של ממש. תימרוניו ומהלכי עקיפה ואיגוף אמיתיים נדרשים כדי להביא לעולם סעודה בת שלוש מנות בשטח המצומצם שבו יש בקושי מקום למתכון אחד כתוב על גבי כרטיס מתוך כרטיס האוסף שלי של מתכונים גנובים. וגם זה, כלומר, המקום לאותו כרטיס — רק על גבי המצנע (הטוסטר). כך שאילו רציתי להעזר בספרים שופעי-הממרים הייתי צריכה ללמוד את פרטי המתכון בעל-פה. נשאלת השאלה, למי נועדו כל סיפרי-הבישול האלה? לזוג הצעיר הטרי, המבלה כל ערב שבת או שבת בצהריים אצל האמא שלה, בכל עת שנפגש ויצאת לסעודה הרושת בישול רציני? שמא המדובר במתנה שהיא כמעט כליכך טובה כמו ארוחה? ואולי רק ברמז, זכר לסעודה שלא עלתה יפה, בתיקווה לאחרות, טובות ממנה? אני מודה שרבים מבריקים אלה בכל ציבועי הקשת מרתקים אותי. אבל אילו הגיש לי מישהו לשולחן את התבשילים המופיעים בהם ככל הדרג ציבועי הטכניקולור שלהם הם מוצגים כאו, אני מוספקת מאוד אם בהם הם מהססת ארוכות לפני שהייתי מתחילה לחטט בהם. וכך אני מוצאת את עצמי משוטטת בחנויות הספרים בין "קל, מהיר ואלגנטי", "הבישול ה"סיני", "אפיה 2000", "ילדים מבשלים", "קוק, טיילים וחטיפים", "חגיגה צימחונית", "סלט", "מאכלי ירקות", "סודות מן המיטבח של..." ועוד, וכשאני סוקרת מויות העין את הקיבוצניק הצעיר המכרסם כעך שעוה שהוא הופך ברפים, כשמבט רחוק ורעץ בעיניו.

כמו היבטים רבים אחרים של הקרתנות שלנו, גם כאן הצורה היא התוכן, מראה-העיניים הוא הקובע. יומרותיהם של כתבי וסוקרי המיסערות בטוריהם שבמסופים השבועיים של העיתונות היו משעשעות לולא חברי להן יומרותיהן של המיסערות עצמן. הקונץ של הצגת בקבוק היין ללקוח ופולחן הטעימה מן היין במיסערות לקרות יותר דומה יותר לסצינה מתוך תיאטרון האבסורד מאשר למשהו שמקומו בין כותלי בית-אוכל. מפני שאף כי מצויים במקומותינו כמה יינות סבירים בהחלט, ספק אם למצור מגיש היין או ללקוח הטועם ממנו יש ללמד על מושג ביכויות ושנות בציר טובות יותר או פחות.

בישול טוב הוא אמנות המיחיבת בקיאות והתמצאות בשוק המקומי, ברישיות השיווק ובחננויות השונות. באותה מידה הוא גם נעור ביזכרונות ילדות וביחס של כבוד והערכה שאדם הוגה לעצמו ולעולמו. היכן, זה, היכן מסתתרת המהירות הישראלית של אילובת דייוויד, שספריה על המיטבח היסתיכונני, האיטלקי, הצרפתי הפרובינציאלי והכפרי הם בית-ספר לאמנות האהבה, ההבנה וגם — לא במקום האחרון — הכתיבה עצמה. **עתל בריורא**